

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ПРАЦІ**Любов Помиткіна**

Київ

У статті поданий теоретико-методологічний аналіз проблеми прийняття рішень у різних видах професійної діяльності суб'єкта праці; проаналізовано процес прийняття рішень у загальній структурі дії, розглянуто «психічний оберт» М. Грота, що може бути покладено в основу розробки методологічного підходу до вивчення проблеми прийняття рішень у будь-якій діяльності суб'єкта праці; встановлено, що цей процес відбувається поетапно на основі психічного оберту як одиниці психічної діяльності, забезпечується актуалізацією вольових, інтелектуальних та емоційних механізмів й опосередковується відповідним рівнем особистісної готовності суб'єкта праці. Узагальнюючи різні підходи, можемо констатувати, що прийняття рішення можна розглядати: як акт вибору з певної кількості альтернатив однієї за окремим критерієм; психічне явище отримання відповіді на питання; результат процесу мислення; як етап або фаза вольового акту, пов'язаний із вибором цілі і способу дії; процес відокремлення одного бажання від інших; як акт волі, спрямований на створення у невизначеній ситуації ряду послідовних дій для досягнення мети.

Ключові слова: вибір, готовність, діяльність, рішення, прийняття рішень, суб'єкт праці.

Постановка наукової проблеми. Прийняття рішення вивчається у психології особистості в контексті різних видів діяльності людини (пізнавальної, конструкторської, управлінської, педагогічної та ін.), що дозволяє розглядати його як універсальну форму організації людської активності у будь-якій сфері життя.

Прийняття рішень розглядається як центральний етап переробки інформації на всіх рівнях психічної регуляції у системі цілеспрямованої діяльності людини й найбільш узагальнено визначається як формування цілей дій та операцій, що знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації. Існують різні концептуальні підходи до вивчення процесу прийняття рішення, розроблені такими вченими як К. Абульханова-Славська, Г. Балл, М. Бахтін, А. Брушлинський, Д. Леонтьєв, В. Моляко, В. Роменець, С. Рубінштейн, В. Чернобровкін та ін. Однак у контексті прийняття рішення суб'єктом праці вони вивчені недостатньо.

Аналіз останніх публікацій. У зарубіжній психології процес прийняття рішення розглядався у контексті детермінації розумом, волею, випадковим імпульсом та страхом (Djeums 1995), у психологічній теорії поля (Levin 1992), у психології особистісних конструктів (Kelly 1955) як проекція життєвого стилю у концепції життєвих цілей (Adler 1968), як прояв свободи волі та інтенціональності (Meу 2006) [7] тощо.

У вітчизняній психології прийняття рішень вивчалось у працях Г. Костюка (1968), В. Роменця (1993), у творчій конструкторській діяльності В. Моляко (1983, 2007), у теорії стратегічних життєвих виборів Г. Балла (1990), у контексті життєтворчості особистості Л. Сохань (2010), побудови життєвого шляху К. Абульханової-Славської (1991), В. Панка (2006) та ін. Проблема прийняття рішень є однією із найрозробленіших в управлінській галузі (М. Альберт, Г. Кунц, М. Мескон (2006), Г. Саймон, Ф. Хедоурі, Р. Фатхутдінов (2006) та ін.) тощо [7; 11].

Незважаючи на специфічність і розробленість кожного окремого напрямку наукових досліджень, проблема невизначеності та прийняття рішень має місце у різних професійних напрямках. Зокрема, і на сьогодні, прийняття рішення залишається актуальним для більшості людей, особливо під час здійснення власної професійної діяльності. Враховуючи це, у подальшому дослідженні доцільним є виокремлення психологічного змісту та особливостей прийняття рішень особистістю у різних галузях професійної діяльності.

Метою статті є висвітлення результатів теоретико-методологічного аналізу проблеми прийняття рішень у діяльності суб'єкта праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «рішення» у науковій літературі розглядається у двох смислових контекстах: як результат певних процесів (висновок, зроблений вибір) і як сам процес, який призводить до певного результату (прийняття рішення, здійснення задумів).

У психологічному словнику А. Петровського та М. Ярошевського вказується, що рішення в психології розглядаються, переважно, в контексті розв'язування задач, зокрема, як процес формування мисленневих операцій, що знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації. У процесі рішення виділяють стадії пошуку, прийняття і реалізації рішення.

У психологічній енциклопедії О. Степанова прийняття рішення розглядається, передусім, з позиції волі, мислення та бажань особистості, як етап або фаза вольового акту, пов'язана з остаточним вибором цілі чи способу виконання дії. Прийняти рішення означає відділити одне бажання від інших і в такий спосіб створити ідеальний образ мети. Прийняття рішення ґрунтується на оцінці суб'єктом певної ситуації, поставленого завдання, можливостей самого суб'єкта і передбачає появу нових психологічних утворень у вигляді цілей, мотивів, оцінок, установок тощо. Подібним чином у психологічному словнику Б. Мещерякова і В. Зінченко зазначається, що прийняття рішення у психології традиційно розглядається як етап вольового акту, пов'язаний із вибором цілі і способу дії. Продуктивний процес прийняття рішення включає в себе появу нових цілей, оцінок, мотивів, установок, смислів.

У великій психологічній енциклопедії прийняття рішення розглядається як у вольовому так і в діяльнісному аспектах, як акт волі, спрямований на створення у невизначеній ситуації ряду послідовних дій для досягнення мети, в основі якого лежить перетворення наявної інформації. Будь-яка цілеспрямована діяльність бере початок у прийнятті рішення.

Поняття «прийняття рішення» використовується в технічних галузях (Djanis, Mann 1986) [3] в управлінській і побутовій діяльності з урахуванням специфіки цих сфер. Зокрема, термін «прийняття рішення» в технологічній літературі та документах має досить певний смисл і просторово-часове визначення: прийняття рішення про виліт, на злітно-посадочній смузі під час розбігу – про зліт, на кінцевій ділянці глісади – про посадку, під час поганої погоди в аеропорту призначення – про зміну маршруту тощо. Прийняття рішення – оцінка ситуації і вибір одного з можливих варіантів дії (Djanis, Mann 1986) [3]. Отже, прийняти рішення означає – обрати мету та спосіб дії.

Для визначення психологічного змісту поняття «прийняття рішення» доцільно також розглянути його у контексті загальної структури дії. Термін «дія» вживається у науковому обігу, нерідко, для позначення подій, які розуміються як впливи та операції. На противагу цьому, ми будемо використовувати його по відношенню до дій, які є в тому чи іншому сенсі цілеспрямованими. Спробуємо розглянути прийняття рішення як компонент у загальній структурі дії, розробленій Г. Баллом (1990) [1], яка узагальнює погляди на природу дії О. Асмолова, Т. Гергея, Е. Машбиця, В. Роменця та С. Рубінштейна. Прийняття рішення – це компонент (етап) у розв'язуванні певної задачі, у здійсненні певної дії. Прийняття рішення як детермінанта дії має спонукальну функцію, яка знаходить відображення як в ініціації дії, так і в підтримці її перебігу аж до досягнення потрібного результату (цільова установка в теорії О. Асмолова. Отже, це перша особливість дії у прийнятті рішення, що стосується її детермінації.

Друга особливість стосується способу дії, тобто процедури її здійснення. Спосіб дії (Ball 1990) [1] може відбуватися за наступними послідовними операціями: «запуск», «орієнтування» (пізнавальна та спонукальна фази), «завершення» та «реалізація». «Запуск» – це подія, яка слугує причиною початку дії. Це може детермінуватися усвідомленням суб'єктом потреби у визначенні власного алгоритму дії, зокрема, прийняття рішення.

«Пізнавальна фаза орієнтування» – це процедура, основна функція якої полягає в формуванні сигналу неузгодженості, який несе інформацію про відмінності між актуальним і потрібним станом ситуації, або про відсутність таких відмінностей. У випадку прийняття рішення це може бути початком формування мотивації особистості до задоволення потреби, а

також початком пошуку інформації як цього досягати (план реалізації). «Спонукальна фаза орієнтування» – операція, основна функція якої полягає у налаштуванні діючої системи на здійснення тих чи інших послідовних наступних операцій (у випадку прийняття рішення – свідомо здійснюваний суб'єктом вибір із відомих йому альтернатив). У випадку реалізації тієї чи іншої можливості, тобто якщо вибір суб'єктом здійснено і він його задовольняє, то прийняття рішення відбувається і спонукальна фаза завершується переходом до фази «закінчення». В іншому випадку – спонукальна фаза може забезпечити також формування планової моделі для «реалізації» рішення, тобто такої моделі операції виконання, яка первинна по відношенню до неї і приймає участь у її детермінації.

Етап «реалізація» – це операція, яка забезпечує перехід ситуації із актуального стану в потрібний (бажаний). Тут може виникнути питання: адже про спосіб дії, взятий в цілому, також можна сказати, що він забезпечує такий перехід. Г. Балл (1990, р. 45) цю невизначеність трактує так: «...реалізаційні операції переводять об'єкт із актуального стану в потрібний за умови, що діюча система підготовлена до здійснення такого переводу; операції, що передують виконанню в способі дії, забезпечують відповідну підготовку» [3]. Отже, мова йде про відповідну готовність суб'єкта до здійснення дії (прийняття рішення). Нарешті, процедура «закінчення» – це операція, яка забезпечує формування сигналу про закінчення дії. У нашому випадку можна говорити про момент прийняття рішення, а точнішим буде формулювання: прийняте рішення на даний момент часу. Зрозуміло, що з появою нової інформації, яку суб'єкт буде розглядати як нові альтернативи, цикл дії може повторюватися.

Прийняття рішень залежить від актуалізації певних психологічних механізмів. Учені розглядають різні психологічні механізми, які зумовлюють прийняття рішень особистістю. Зокрема, у психологічному словнику А. Петровського та М. Ярошевського вказується, що існують вольові, інтелектуальні та емоційні механізми. Зважаючи на це, для подальшого розкриття психологічних механізмів прийняття особистістю відповідальних рішень доцільно розглянути цей процес у контексті певних психологічних теорій, зокрема, в контексті теорії психічного оберту, яку розробляв засновник української психології М. Грот (2006). Учений визначає структуру психічного оберту як одиницю психічної діяльності, у якому виділено чотири фази [2]:

1. Зовнішнє враження на організм, або момент об'єктивної сприйнятливості, котрому відповідають відчуття як первинні утворення та уявлення, поняття або ідеї як ускладнені психічні явища.

2. Переробка цього зовнішнього враження у внутрішнє, або момент суб'єктивної сприйнятливості – почуття задоволення або страждання, вдоволення і хвилювання.

3. Викликаний цим внутрішнім враженням такий же внутрішній рух або момент суб'єктивної діяльності – прагнення, бажання, хотіння.

4. Зовнішній рух організму назустріч предмету або момент об'єктивної діяльності – рухи, дії, вчинки (Grot 2006) [2]. Принциповим положенням М. Грота є те, що будь-яка діяльність людини відбувається на основі проходження повного психічного оберту через сприйняття, емоції й переживання, обмірковування та вольову дію.

Оскільки процес прийняття рішень є психічною діяльністю, здійснення психічного оберту можна розглядати як важливу психологічну умову, коли у кінці вибору альтернатив людина приймає попереднє рішення, потім при отриманні додаткової інформації здійснює рефлексію, знову розглядає нові альтернативи, порівнює та уточнює попереднє рішення. Цей цикл може повторюватися, відбуватися у колі, доки прийняте рішення не буде визначено остаточним, тобто не стане підставою для вчинків і дій особистості. Отже, процес прийняття рішення особистістю відбувається в загальному вигляді на основі одиниці психічної діяльності (психічного оберту), може мати циклічний характер, актуалізуючи такі психічні функції як сприйняття, емоції, інтелектуальну та вольову діяльність.

Проаналізована нами модель дії (прийняття рішення) Г. Балла співвідноситься з розглянутим нами «психічним обертом» М. Грота і може бути покладена за основу в розробки

методологічного підходу до вивчення проблеми прийняття рішень у будь-якій діяльності суб'єкта праці.

Розглядаючи феномен вольової активності особистості, В. Калін (2011) [4], вказував, що у процесі прийняття рішень вольова регуляція завжди пов'язана з емоціями, які змінюються, в першу чергу, в залежності від змісту й активності мотивів предметної діяльності та її успішності. Вчений вважав, що вольова регуляція починається з інтелектуального акту – усвідомлення проблемної ситуації. «Розпізнавання та аналіз проблемних ситуацій, що потребують включення вольової регуляції, – це моменти руху діяльності, у які в її психологічній системі розгортаються підструктури вольової регуляції, фрагментарність її функціонування перетворюється у неперервний процес, а в момент усвідомлення повного вирішення проблемної ситуації ця підструктура згортає свої функціонування» (Kalın 2011, p. 32) [4]. Тому в точках запуску та зупинки вольової регуляції роль інтелекту найбільш виражена й важлива. Отже, вольова саморегуляція – це свідоме, опосередковане цілями і мотивами предметної діяльності створення стану оптимальної змобілізованості, оптимального режиму активності й концентрації цієї активності в необхідному напрямі.

Вагомий внесок у дослідження проблеми прийняття рішень зробив Г. Костюк (1968) [8]. Вчений глибоко дослідив природу вольового акту особистості та виділив певні етапи, стадії та фази його перебігу. Перша початкова фаза вольового акту полягає в попередній постановці мети, а необхідною передумовою є прагнення, що, в залежності від характеру його усвідомлення, виражається в формі потягу чи бажання. Слід зазначити, що у випадках, коли у людини виникає одночасно декілька бажань, відбувається вибір і прийняття певного рішення, що є змістом другої фази вольового акту (Kostyuk 1968) [8]. Обмірковування накресленої мети супроводжується напруженою роботою мислення і є вольовим прийняттям рішення. Обговорення і боротьба мотивів закінчується прийняттям рішення, що означає остаточну постановку свідомої мети. Але й після цього не завжди відбувається перехід до дій, тому що рішення можуть стосуватися не близької, а віддаленої у часі мети (Kostyuk 1968) [8]. Наступна фаза вольового акту відбувається при переході до виконання і супроводжується справжньою боротьбою з реальними зовнішніми і внутрішніми перешкодами, які стоять на шляху до досягнення поставленої мети. Тому виконання рішень слід розглядати як найістотнішу фазу вольового акту. Наведені фази дозволяють нам розглядати процес прийняття рішень у часовому вимірі як послідовність внутрішніх операцій.

Значний внесок в удосконалення теорії прийняття рішень і з'ясування провідних факторів, що зумовлюють процес постановки особистісних цілей належить О. Тихомирову (1977) [10]. Дослідник прийшов до висновку про визначальну роль особистості, яка приймає рішення (Tihomirov 1977) [10]. Це зумовило потребу врахування таких особистісних характеристик як рівень домагань, особисті судження, інтуїція, мотивація тощо. Вчений виділяв дві відмінні стадії: стадію знаходження принципу чи основної ідеї рішення (функціональне рішення) і стадію перевірки чи реалізації знайденого рішення (остаточне рішення). Отже, прийняття рішень потребує вироблення певних стратегій, зокрема, стратегії смислового пошуку зв'язків; потім здійснення цілеспрямованої обробки інформації. Тобто суб'єкт кожного разу приймає рішення про використання тієї чи іншої стратегії; пошук являє собою розгалужену систему інтелектуальних рішень (Tihomirov 1977) [10].

Таким чином, у представленому підході прийняття рішень розглядається, передусім, як інтелектуальна діяльність людини, що відбувається через обробку та інтерпретацію варіантів вирішення проблеми, формування конкретної послідовності дій. Разом із цим, оскільки особистісна активність не вичерпується дією інтелектуальних процесів, процес прийняття рішень особистістю слід розглядати і з урахуванням її ціннісних орієнтацій, особистих суджень, інтуїції та мотивації.

Досліджуючи методологічні проблеми психології прийняття рішень, Т. Корнілова (2005) [6] обґрунтувала концепцію функціонально-порівневої регуляції прийняття інтелектуальних рішень, дослідивши принципи невизначеності, багаторівневості та відкритості в контексті регулятивних систем прийняття рішення, встановила зв'язки особистісних

характеристик (саморегуляції, мотивації, когнітивних стилів, імпліцитних теорій інтелекту особистості) з особливостями інтелектуальних рішень у професійній діяльності та з досягненнями особистості.

Особливо гостро проблема прийняття рішень постає в інженерній психології та психології діяльності в надзвичайних умовах (І. Джаніс, О. Ларичев, Л. Манн, С. Ребрик, Ю. Стрелков та ін). Зокрема, у книзі «Прийняття рішення. Теорія психологічного конфлікту вибору і обов'язку» І. Джаніса і Л. Манна (1986) прийняття рішення розглядається як емоційно напружений когнітивний процес. Дослідники прагнули розкрити найбільш глибокі психологічні механізми рішення, які вони пов'язують із мотиваційним конфліктом, зіткненням емоційно забарвлених тенденцій і роблять акцент на тонких відтінках емоційних процесів людини. Вони приділяли значну увагу питанню про те, чому не усі люди здатні приймати рішення, аналізуючи мотиваційну сторону процесу їх прийняття [3; 9].

Проблемі прийняття рішень в умовах невизначеності присвячені дослідження Ю. Кондратенка (2006). На його думку, будь-яка цілеспрямована діяльність людини є безперервною послідовністю прийняття й реалізації рішень. Серед провідних підходів до розгляду прийняття рішень дослідник виділяє економіко-математичний; інженерно-економічний; когнітивно-психологічний підходи. Зокрема, когнітивно-психологічний підхід базується на вивченні механізмів переробки інформації людиною, з урахуванням особливостей людського мозку, системи сприйняття, пам'яті. Важливим аспектом у цій теорії є прогнозування результатів [5].

Аналіз наукової літератури свідчить, що структура прийняття рішення включає в себе ціль, результат і способи його досягнення, правила вибору і критерії оцінки. Структура прийняття рішення може видозмінюватися в залежності від рівня психічного відображення. Частіше за все, прийняття рішення є частиною мисленнєвого процесу у вирішенні будь-яких задач, або може бути і самостійною мисленнєвою діяльністю, наприклад, прийняття рішення оператором.

Узагальнюючи різні підходи, можемо констатувати, що в наукових джерелах прийняття рішення розглядається: як акт вибору з певної кількості альтернатив однієї за окремим критерієм; психічне явище отримання відповіді на питання; результат процесу мислення; як етап або фаза вольового акту, пов'язаний із вибором цілі і способу дії; процес відокремлення одного бажання від інших; як акт волі, спрямований на створення у невизначеній ситуації ряду послідовних дій для досягнення мети.

Важливо, що всі наведені позиції презентують прийняття рішення в контексті часової перспективи, визначаючи не одномоментність, а тривалість цього процесу, його розподіл на певні етапи. При цьому кількість етапів та критерії розподілу також не є однаковими. Зокрема, І. Джаніс і Л. Манн (1986) визначають наступні п'ять етапів: оцінка проблеми, огляд варіантів, оцінка варіантів (ціна ризику), повідомлення оточуючим про обраний варіант дії (прийняття обов'язку), прийняття рішення [3]. Наведений перелік етапів вказує на соціально опосередкований контекст прийняття рішень, що передбачає їх виконання під тиском прийнятих обов'язків і в присутності інших людей. Однак не про кожне рішення людина прагне повідомити іншим, що теж, на нашу думку, потребує додаткових досліджень. Зазначимо, що наведені етапи не мають чіткого взаємозв'язку зі спрямованістю і видом певних рішень. Вони, скоріше, носять узагальнений характер, хоча й застосовуються авторами до конфліктологічних проблем.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Таким чином, теоретико-методологічний аналіз проблеми прийняття рішень показав, що цей процес відбувається поетапно на основі психічного оберту як одиниці психічної діяльності, забезпечується актуалізацією вольових, інтелектуальних та емоційних механізмів та опосередковується відповідним рівнем особистісної готовності суб'єкта. Процес прийняття рішень у різних професійних напрямках має як загальні етапи, так і специфічні, які повинні враховувати особливості професійної діяльності. З урахуванням наведеного теоретико-методологічного

аналізу подальші дослідження необхідно спрямувати на розкриття особистісних детермінант, які беруть участь у процесі прийняття рішень.

Література:

1. Балл Г. А. Теория учебных задач : Психолого-педагогический аспект / Г. А. Балл. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
2. Грот М. Я. Вибрані психологічні твори / Упоряд., передм., прим. М. Бойправ. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006. – 296 с.
3. Джанис И. Принятие решения. Человеческий фактор / И. Джанис, Л. Манн. – М. : Транспорт, 1986. – С. 81-104.
4. Калин В. К. Психология воли : сб. науч. тр. / В. К. Калин ; науч. ред. проф. Н. Ф. Калина. – Симферополь, 2011. – 208 с.
5. Кондратенко Ю. П. Оптимізація процесів прийняття рішень в умовах невизначеності: Навчальний посібник. / Ю. П. Кондратенко – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 96 с.
6. Корнилова Т. В. Методологические проблемы в психологии принятия решения / Т. В. Корнилова // Психол. журнал.– 2005. – Т. 26. – № 1. – С. 3-20.
7. Помиткіна Л. В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень : монографія / Любов Віталіївна Помиткіна. – К. : Кафедра, 2013. – 381 с.
8. Психологія. Підручник для педагогічних вузів / За ред. дійсного члена АПН СРСР проф. Г. С. Костюка. – Вид-во «Радянська школа». – 1968. – 572 с.
9. Стрелков Ю. К. Психологические процессы в операторском труде / Ю. К. Стрелков. – Москва : 1998. – 97 с.
10. Тихомиров А. К. Психологические механизмы целеобразования / А. К. Тихомиров. – М. : Наука, 1977. – 258 с.
11. Pomytkina Lyubov. Personal readiness of youth to making strategic life decisions / Lyubov Pomytkina // European Applied Sciences. – Germany (Stuttgart), May, 2013 – № 5 – pp. 155-157.

References:

1. Ball G. A. Teoryya uchebnyh zadach : Psichologo-pedagogicheskyj aspekt / G. A. Ball. – М. : Pedagogyka, 1990. – 184 s.
2. Grot M. Ya. Vybrani psichologichni tvory / Uporyad., peredm., prym. M. Wojprav. – Nizhyn : Vydavnyctvo NDU im. M. Gogolya, 2006. – 296 s.
3. Dzhanyys Y. Prynyatyie reshenyya. Chelovecheskyj faktor / Y. Dzhanyys, L. Mann. – М. : Transport, 1986. – S. 81-104.
4. Kalyn V. K. Psichologyya voly : sb. nauch. tr. / V. K. Kalyn ; nauch. red. prof. N. F. Kalyna. – Symferopol, 2011. – 208 s.
5. Kondratenko Yu. P. Optymizaciya procesiv pryjnyattya rishen v umovax nevyznachenosti: Navchalnyj posibnyk. / Yu. P. Kondratenko – Mykolayiv : Vyd-vo MDGU im. Petra Mogyly, 2006. – 96 s.
6. Kornlyova T. V. Metodologycheskye problemy v psichologyy prynyatyia reshenyya / T. V. Kornlyova // Psichol. zhurnal.– 2005. – Т. 26. – # 1. – S. 3-20.
7. Pomytkina L. V. Psichologiya pryjnyattya osobystisty strategichnyh zhyttyevyih rishen : monografiya / Lyubov Vitaliyivna Pomytkina. – К. : Kafedra, 2013. – 381 s.
8. Psichologiya. Pidruchnyk dlya pedagogichnyh vuziv / Za red. dijsnogo chlena APN SRSR prof. G. S. Kostyuka. – Vyd-vo «Radyanska shkola». – 1968. – 572 s.
9. Strelkov Yu. K. Psichologycheskye procesy v operatorskom trude / Yu. K. Stryelkov. – Moskva : 1998. – 97 s.
10. Tyhomyrov A. K. Psichologycheskye mexanyzmy celeobrazovanyia / A. K. Tyhomyrov. – М. : Nauka, 1977. – 258 s.
11. Pomytkina Lyubov. Personal readiness of youth to making strategic life decisions / Lyubov

В статье презентован теоретико-методологический анализ проблемы принятия решений в разных видах профессиональной деятельности субъекта труда; проанализован процесс принятия решений в общей структуре деятельности, рассмотрен «психический оборот» Н. Грота, что может быть положено в основу разработки методологического подхода к изучению проблемы принятия решений в любой деятельности субъекта труда; установлено, что этот процесс происходит поэтапно на основе психического оборота как единицы психической деятельности, обеспечивается актуализацией волевых, интеллектуальных и эмоциональных механизмов и опосредуется соответствующим уровнем личностной готовности субъекта труда. В целом процесс принятия решения можно рассматривать как: акт выбора из некоторого количества альтернатив одной за определенным критерием; психическое явление получения ответа на вопрос; результат процесса мышления; этап или фаза волевого акта, связанный с выбором цели и способа действия; процесс отделения одного желания от других; волевой акт, направленный на создание в неопределенной ситуации ряда последовательных действий для достижения цели.

Ключевые слова: выбор, готовность, деятельность, решения, принятие решений, субъект труда.

The article presents the theoretical and methodological analysis of the problem of decision-making in various fields of professional activity of a subject of work. The decision-making is seen as in volitional aspect and activity, as an act of will to create in uncertain environment a number of sequential actions to achieve the goal, which is based on the transformation of the information available. Any purposeful activity originates in the decision-making. The decision-making process begins with the selection or separation of necessary information for the solution, then various alternative solutions are considered and compared, and a subjective selection of the most optimal of them is performed, then the perfect hypothesis of the ways to achieve the goals is established, or the program of certain actions is created.

The process of decision-making in the overall structure of actions is analyzed, considered the «mental turn» of N. Hrot that can be the basis for developing a methodological approach to the study of the problem of decision-making in any activity of a subject of work; was stated that this process occurs in stages on the basis of the mental turn as a unit of mental activity, provided by the actualization of volitional, intellectual and emotional mechanisms and mediated by appropriate level of personal readiness a subject of work.

Key words: readiness, activity, decision, decision-making, the subject of work.